

NASJONAL- STATEN

VELFERDSSTATENS GRUNNLAG

Av Sigurd Skirbekk



- **Nasjonalstaten**
- **Velferdsstatens grunnlag**
- **[Sigurd Skirbekk](#)**

Oslo: Kolofon 2008
ISBN/ISSN: 9788230004340

- **Instituttets presentasjon:**
- Velferdsstaten har lenge økt i omfang i vårt land. Det samme har
- bindingene til bruk av penger og personell. Hvis dette skal oppfattes
- som en langsiktig politikk må vi gå ut fra at vedtakene skal forplikte
- også framtidige generasjoner, de som ikke har vært med på vedtakene.
- Dette forutsetter en sterk nasjonal og historisk solidaritet. En slik
- solidaritet er ikke naturgitt, den er avhengig av en nasjonalstat med
- moralske kvaliteter. Her står vi overfor et paradoks. For samtidig som
- de velferdspolitiske kravene øker, har vi bygd ned mange av de moralske
- kvalitetene ved nasjonalstaten. Dette disponerer for en motsetning som
- bør bli gjenkjennelig før den blir kritisk.
-
- Nasjonalstaten – Velferdsstatens grunnlag består av tre deler. Første
- del handler om forsømte moralske problemstillinger i den samtidige
- debatten om pensjonsordningene. Annen del handler om velferdsstatens
- avhengighet av en nasjonal kultur med moralske kvaliteter. Tredje del
- tar opp kulturbestemte fortolkninger som taler mot nasjonalstatens
- forutsetninger. Ingen av de antinasjonale påstandene og fortellingene
- blir funnet å stå til pålydende. Nasjonalstaten framstår som funksjonelt
- overlegen sett i forhold til alternativene.

Innhold

Del I – Velferdspolitik med forutsetninger

Kap. 1 utfordringer for velferdsstaten

Pensjonsreformen

En økonomisk og demografisk utfordring

Debatten om trygd og pensjoner

Olje og innvandring

Regning uten vert?

Del II – Velferdsstatens avhengighet av nasjonalstaten

Kap 2 – Forutsetninger for solidaritet

Solidaritet – et ideal med forutsetninger

En sårbare solidaritet

Velferdspolitik og nasjonalt fellesskap

Alternative kollektive referanser

Vitenskap som felles kulturell referanse

Religion som et inntak til kulturforståelse

Pietistisk og anti-pietistisk etikk

To eller tre typer av velferdspolitik

Kap. 3 Styrke og svakhet ved norsk kultur

Nasjonale varianter

Kulturell og politisk nasjonsbygging

Det heldige samspillet

Motkulturene

Styrken ved norsk kultur

Svakheter ved norsk kultur

Kap. 4 Fra nasjonalisme til antinasjonalisme

Fortolkningsmakt og fortolkningseliter

Endringer i synet på nasjonalitet – i forskerverdenen

Endringer i synet på nasjonalitet – i medie verdenen

2005-markeringen

Feilslåtte forutsigelser

Imperier forgår – nasjoner består

Del III Søkelys på antinasjonale holdninger

Kap. 5 Ti antinasjonale påstander

Påstander med mange talsmenn

Påstand 1: "Nasjonalitet" er et alt for løst og vilkårlig begrep til at det er brukelig for vitenskapelige eller folkerettslige samfunnsanalyser

Påstand 2: Nasjonalisme leder til krig

Påstand 3: *En nasjonal ideologi kan tjene et politisk lederskap, for folket vil nasjonalismen fungere frihetsfiendtlig.*

Påstand 4: *Bruken av nasjonalitet som en politisk legitimering av stater, hører romantikken til og har liten betydning for moderne statsdannelser*

Påstand 5: *Nasjonal orientering hindrer personlig frigjøring*

Påstand 6: *Nasjonal orientering er forkastelig fordi den virker ekskluderende og ikke inkluderende.*

Påstand 7: *Nasjonal orientering står i motsetning til universelle menneskerettigheter*

Påstand 8: *Nasjonal orientering står i veien for en nødvendig globalisering*

Påstand 9: *Politiske prinsipper for velferd og rettigheter kan erstatte en moral basert på en nasjonal enhetskultur*

Påstand 10: *Den fredelige unionsoppløsningen i 1905 viste at fred oppnås best uten krigersk mobilisering på nasjonalistisk grunnlag.*

Kap 6. Sju fortellinger med føringer

Fortellinger med antinasjonale føringer

1940 og 50-tallet: Antinazisme og menneskeretter

1950 og 60-tallet: Antitradisjonisme og antipositivisme

1960 og 70-tallet: Ungdomsopprør og antiautoritær kultur

1970 og 80-tallet: Feminisme og antifamilisme

1980 og 90-tallet: Innvandring og antirasisme

1990 og 00-tallet: Antiislamisme og antireligion

2000-tallet: Klimadebatten

Kap 7. Endimensjonale idealer

Oppsummering

Det representative styresett

Det universelle godhetsregime

Det overnasjonale byråkrati

Trosbaserte parallellsamfunn

Et forskerbasert elitestyre

Nasjonalstatens overlegenhet

Skal vi beholde nasjonalstaten?

Av Karsten Alnæs, Kronikk *Aftenposten* 15.06.2008

Norsk velferd. Sigurd Skirbekk har i sin nyeste bok *Nasjonalstaten - Velferdsstatens grunnlag* levert et forsvar for denne statsformen, som han mener gjennom sin evne til å skape identitet gir et nødvendig grunnlag for den lojalitet som utbyggingen av den norske velferden trenger.

I Norge har nasjonalfølelsen fra begynnelsen av 1800-tallet vært knyttet til liberalitet og politisk radikalisme. Wergeland kombinerte entusiasme for det norske med medfølelse for fattige og utstøtte og for undertrykte folk, og ga dermed nasjonalismen et radikalt fortegn.

Etter hans tid løftet tilhengerne fanen. Norsk nasjonalisme ble antiautoritær og demokratisk, mens for eksempel den svenske var sterkt skeptisk til det politiske demokratiet.

Motkultur og opprør.

Sigurd Skirbekk berører i liten grad disse røttene, men utdyper desto grundigere andre trekk ved den norske egenarten. Han analyserer blant annet de mange motkulturene, legemliggjort ved legmannsbevegelsen, målrørsla og avholdsbevegelsen, sprunget ut av bondekultur og opprør mot sentrum, det samme gjelder dugnadsånden, fellesskapsfølelsen, evnen til å komme ut av konflikter på en fredelig måte, og dessuten tilliten til hverandre, til rettsvesenet, til våre folkevalgte, til utdanningssystemet og til at lover og regler blir fulgt.

Også tilliten til en internasjonal organisasjon som FN er uvanlig høy i Norge sammenlignet med andre land.

Mønstre vilje.

For Skirbekk skaper nasjonalfølelsen den sterke samfølelsen som er nødvendig for å mønstre vilje nok til å utvikle velferdsstaten videre. Etter at pensjonsreformen er vedtatt, vil dette kreve vedvarende og betydelige ytelser fra skattebetalerne, særlig fra de yngre, i mange år fremover.

Derfor er både pensjonsreformen og velferdsstaten truet dersom de

nasjonale idealer og identiteter blir utvannet med en slags humanistisk og universalistisk godhetsideologi som ikke på noen måte har den samme evne til å kveike innsats, inngi offervilje og puste inn den entusiasme for nasjonale tiltak som kan bli krevd.

Gjendrive påstander.

Man gjør velferdsstaten en bjørnetjeneste om man nedtoner nasjonalkulturens betydning, slik som mange av dens kritikere har hevdet vi bør gjøre, sier Skirbekk. Han bruker et helt kapittel på å gjendrive "antinasjonale påstander", blant annet gjennom grundige historiske analyser av røttene til den moderne nasjonalstaten.

Vil frie institusjoner bli kvalt i land med forskjellige nasjonaliteter? Ja, svarte den liberale britiske filosofen John Stuart Mill og understreket at individuell frihet er avhengig av nasjonal frihet, og at bindeleddet er de demokratiske institusjoner.

Og en felles nasjonal kultur vil styrke båndene mellom folket og lederne, folk vil føle seg moralsk avhengige av dem de har valgt, og de politiske lederne vil kjenne samfølelse med dem som har valgt dem, fordi de er sprunget ut av samme nasjonale ramme. Her slutter Skirbekk seg til Mill.

Nasjonal velferdspolitik.

Selvfølger ingen samfunn slik at fremmede bare kan komme og si de har rett til å bli likebehandlet med de innfødte, sier Skirbekk med referanse til Unni Wikan. Forskning tyder også på at det er i land der folk oppfatter alle sine landsmenn som en utvidelse av sitt eget vi, at man finner de beste forutsetninger for en omfattende nasjonal velferdspolitik.

Utstrakt toleranse er et ideal og et gode, fremholder han, men å ønske de mest ulike kulturtradisjoner velkommen som et integrert og akseptert innslag i felleskulturen, vil bare nære fremveksten av parallellsamfunn, splitte nasjonen og uthule evnen til felles krafttak.

En selvmotsigelse.

Han reiser også tvil ved sannhetsgehalten i utsagnet: "Norge er blitt et flerkulturelt samfunn". Hvis vi med "samfunn" mener et fellesskap knyttet til de samme kulturelle referanser, blir begrepet "et flerkulturelt samfunn" egentlig en selvmotsigelse, sier han.

"Heller enn å bruke innvandrerne som et påskudd til å utvanne den nasjonale kultur, kunne innvandringen ha ført til at den nasjonale kultur ble

markert mer eksplisitt, slik at innvandrerne hadde klart for seg hva de måtte tilpasse seg for å bli aksepterte, på et helt, halvt eller kvart nivå".

Og må man egentlig være antinasjonal for å være internasjonal eller universell? Skirbekk viser til en undersøkelse som viser at dansker eier større nasjonal stolthet enn mange folk lenger sør i Europa, samtidig føler de seg imidlertid også som mer europeiske. De har med andre ord både en sterk nasjonal og en markant europeisk identitet.

Uhildet av trendsettere.

Skirbekks fortjeneste er at han drøfter nasjonalstatens innhold og funksjon uhildet av hva mange trendsettere mener man bør mene, og at han underbygger sine slutninger gjennom henvisning til omfattende forskning.

Likevel savner jeg referanser til antropologer og sosiologer som er uenig med ham, og som ut fra egne studier faktisk mener at flerkulturelle samfunn også kan mønstre den fellesskapsånd som er tilstrekkelig for store krafttak.

Dessuten tar Skirbekk i liten grad inn over seg at den moderne menneskeflytningen fra land til land, fra verdensdel til verdensdel, ser ut til å være en uavvendelig prosess som vil forandre nasjonalstatenes karakter, og som vi derfor må innrette oss på, enten vi liker det eller ikke.

Diskriminerte og krenket.

I tillegg burde han med sin historiske innsikt også kunne innrømme at selv en nasjonalstat med en så inkluderende og egalitær målsetting som den norske, i første halvpart av 1900-tallet faktisk diskriminerte og krenket samer, finsktalende, tatere og jøder grovt, delvis gjennom lover vedtatt av Stortinget.

En sterk nasjonalstat løper med andre ord alltid en risiko ut fra sin endimensjonale karakter å ekskludere noen av dem som ikke passer i folden.

Men fortjenstfullt er det å utvise mot ved å underbygge det han fremholder er et rasjonelt standpunkt, i et spørsmål som er så følsomt og brennbart som dette.

Effektivt demokrati

Svært opplysende debattbok om solidaritet og sosiale rettigheter.

Av Ottar Brox, Klassekampen 05.07.2008

I den siste boka til Sigurd Skirbekk gjør han det klinkelde klart at utviklingen av velferdsstaten vanskelig kan tenkes uten et effektivt demokrati. Og et effektivt demokrati er – ifølge den danske juristen Alf Ross – en styreform der folk har full kontroll med den utøvende makt, og folket kan skaffe seg en annen politikk på valgdagen. Altså noe helt annet enn EU, eller kanskje helst det motsatte.

Men mer enn statsvitere og grunnlovslærde legger Skirbekk vekt på det emosjonelle grunnlag for demokratiet. Det vi kaller ”nasjonalfølelsen” er ikke bare et kapittel i historien om Norge på Bjørnsons tid, men en forutsetning for at den nordiske velferdsstaten skal overleve under de sterke tendensene til framvekst av elitestyrt imperier som kjennetegner vår tid.

Skirbekk begynner sin framstilling ved å spesifisere noen utfordringer for velferdsstaten. Hvordan skal vi kunne takle eldrebølgen, og unngå de problemer som skaes av større forskjeller mellom fattig og rik? Hva skal vi leve av etter oljen? Og ikke minst: kan vi leve med et sterkt innslag av uintegrerte innvandrere – i parallellsamfunnet Norge? Han refererer også til det paradoks at innvadring ”lønner seg best” for stater der de universelle sosialrettighetene står svakt, mens mange regnestykker tyder på at velferdsstater som Sverige og Norge taper, slik samfunnsøkonomer måler lønnsomhet. Det må også være illevarslende at generasjonene lar seg styre politisk av hva partiene tilbyr deres egne aldersgrupper. Bestefgar er mest opptatt av å få medisiner på blå resept, og bryr seg lite om barnebarnas mulighet for skole og arbeid – og omvendt.

Men den største og beste delen er del to, som omfatter hovedtemaet i boka. Her er det viktigste temaet *solidaritet*: ”Solidariske samfunn må i en viss forstand være normstyrte og ikke bare lovregulerte” (s. 38). På ikke-sosiologisk kan det sies slik: ”Det er ikke nok at trygdemisbruk er forbudt med lov. Velferdsstaten kan bare vedlikeholdes om de aller fleste av oss også oppfatter det som moralsk *galt* å snyte på trygdesystemet” Det må altså bety at et solidarisk samfunn kan vi bare få om vi på viktige områder deler verdier og virkelighetsoppfatninger, og at vi har institusjoner som har

til oppgave å håndheve dette normsystemet. Institusjoner oppfattes av sosiologer som det kulturelle motstykket til biologenes ”instinkt”, som gir entydige instruksjoner om atferd.

Felles normer og erkjennelser kan – i alle fall i frie og sekulære samfunn – bare utvikles gjennom samhandling og samtaler. Det er det som gjør at relativt små og språklig/kulturelt homogene land har noen fordeler når det gjelder å utvikle et effektivt demokrati med statsborgelige rettigheter for alle. Det betyr ikke nødvendigvis at omfattende folkevandringer over grensene gjør velferdsmodeller av nordisk type umulig, men det er dumt å benekte at at de må gjøre det vanskeligere å utvikle og vedlikeholde det normfellesskapet som velferdsstaten bygger på. Skirbekk har ikke stor tillit til at klassefellesskap kan gjøre den samme jobben som et historisk framvokst nasjonalt fellesskap kan. Og han har nok rett, dersom innvandrere som må finne sin plass i arbeiderklassen, organiserer seg etter etniske skillelinjer.

Skirbekks vurdering av nasjonalstatens kvaliteter deles som vi har sett ikke av alle med adgang til katetrene på norske læresteder, der studentene får høre mye om nasjonalismer som kan tillegges skylda for krig, undertykkelse, rasisme og folkemord. Derfor er det nyttig at han har med et stort kapittel der han gjør kort prosess med ”Ti antinasjonale påstander”, som den om at ”nasjonal orientering står i motsetning til universelle menneskerettigheter”.

Denne svært opplysende debattboka er et viktig bidrag til til forholdet mellom individ og kollektiv. Vi kan stille spørsmålet slik: Står ideen om nasjonalstaten svak i dag fordi vi har fått store akademiske og økonomiske eliter som ikke tror de trenger statsborgerlige sosiale rettigheter som bar nasjonalstatlige demokratier kan skape og vedlikeholde?

Nasjonalstaten – ikke forkastelig likevel

Av Finn Jarle Sæle, *Norge IDAG* 08.06.2008

I sin siste bok kommer professor i sosiologi, Sigurd Skirbekk, inn på hvordan kritikken av nasjonalstaten underminerer velferdsstaten.

– Nasjonalstaten - velferdsstatens grunnlag består av tre deler. Første del handler om forsømte moralske problemstillinger i den samtidige debatten om pensjonsordningen. Annen del handler om velferdsstatens avhengighet av en nasjonal kultur med moralske kvaliteter. Tredje del tar opp kulturbestemte fortolkninger som taler mot nasjonalstatens forutsetninger. Ingen av de antinasjonale påstandene og fortellingene blir funnet å stå til pålydende. Nasjonalstaten fremstår som funksjonelt overlegen sett i forhold til alternativene, sier professor Skirbekk.

Brannfakkel

Av Johannes Kleppa, *Dagen/Magazinet* 22.06.08

Professor Sigurd Skirbekk går ofte motstraums, og han kastar rett som det er ut brannfaklar. Slik er de og med denne boka om nasjonalstaten og velferdsstaten. Nasjonalstaten er av mange sett på avskrivning eller rekna som utgått på dato, medan velferdsstaten vert rekna som sjølvsgatt og for å ha framtida fore seg. Eit hovudpoeng for professoren er at desse “statane” heng nøye saman, slik at nasjonalstaten er føresetnad for velferdsstaten – i alle fall slik vi kjenner den norske velferdsstaten.

Til kveik ..

Av Pål H. Bakka, *Dag og Tid* 08.05.08

Boka er velargumentert. Forfattaren opnar med ei utlegging av utfordringane for velferdsstaten og hevdar med rette at vi har gjort opp rekninga utan vert. Peng-ar er ikkje nok til å tryggja den velferda vi vil ha i framtida. For denne velferda, hevdar han i del 2, er avhengig av nasjonalstaten. Velferdsstaten er eit produkt av ein norsk kultur i alt sitt mangfald og med all sin styrke og alle sine veikskapar. Det er solidariteten i nasjonalstaten som garanterer velferdsstaten. Det har skorta på forståing av dette både i forskarkrinsar og i media, hevdar Skirbekk. I tredje del av boka oppsummerer han denne mang-lande forståinga i «Ti antinasjonale påstander» som alle er gjengse i den norske fortolkingseliten.

Antinasjonalisme og kulturelt forfall

Af Steen Blicher, *Snaphanen, dk* 11. 06. 08

Det er ejendommeligt. Når en sværvægter udgiver en bog i Danmark, anmeldes den ofte på udgivelsesdagen eller i det mindste samme uge. I Skirbekks tilfælde, gik der lige præcis tre måneder, før den første norske anmeldelse kom, og i et mindre tidsskrift, ikke et dagblad.

Skirbekks bog er et nådeløst, nasjonalkonservativt oppgjør med sentrale, kulturelle strømninger i etterkrigstiden. Likestillingskampen, troen på universelle menneskerettigheter og den åpne inkluderingen av innvandrere er blant bevegelsene som settes under lupen. Konklusjonen er hard: Skal den norske velferdsstaten overleve slik vi kjenner den, må vi endre på mange av våre kjære, naive, liberale forestillinger om verden.

Velfærdsstaten forudsætter en nationalstat, argumenterer den norske sociolog Sigurd Skirbekk.

Af Henrik Gade Jensen, *Kronik, Jyllandsposten* 30.07.2008

Mange forskellige teorier har de sidste årtier været lanceret omkring nationalstaten. Mange erklærede den for død og udlevet med globaliseringen. Mange anså den for moralsk kritisabel, fordi den utilsigtet virker ekskluderende.

Den norske sociolog, professor Sigurd Skirbekk bringer klarhed ind i debatten ved bl.a. at argumentere for, at det er selvmodsige at gå imod nationalstaten og samtidig ville holde fast i velfærdsstaten.

Velfærdsstaten forudsætter nemlig en nationalstat.

Sigurd Skirbekk har tidligere i bogen ”Ideologi, myte og tro ved slutten av et århundre” på mere videnskabeligt grundlag behandlet bogens problemstillinger.

Bogen tager sit udgangspunkt i en norsk diskussion om udstrækningen af velfærdsrettigheder, især pensioner og overførselsindkomster. Især indvandringen har forceret en diskussion heraf, og Skirbekk hævder, at for mange indvandrere er blevet for godt assimilerede til velfærdsstaten og

endt i afhængighed af velfærdsydelser. Og uden nødvendigvis at være integreret i nationalstatens værdisæt, fordi staten har vist tolerance over for al kulturel variation. Dette resulterer ifølge Skirbekk i en dysfunktionel kultur, som ikke vil kunne opretholde sin solidaritet på lang sigt.

Skirbekk argumenterer for, at den grad af solidaritet, der betinger en velfærdsstat, findes i nationale og kulturelle værdier. Problemet er blot, at nutidens fortolkningseliter (på danske ville man sige smagsdommere eller politiserende eksperter) i flere årtier har ført ideologisk korstog mod nationalstaten ved at fremstille den som autoritær, udelukkende, konstrueret og forældet. Men alle forudsigelser om nationens død, viste sig at være stærkt overdrevne.

Grove fejlbedømmelser

Fortolkningseliten har fejlfortolket nationens rolle, og det har bl.a. medført grove politiske fejlbedømmelser. Skirbekk citerer en kurdisk indvandrer, der gerne vil integreres i Norge, men han kan ingen steder få at vide, hvad norsk kultur er, fordi myndighederne præges af en værdirelativ multikulturalisme.

Fortolkningselitens fejlvurderinger har ikke kun resulteret i en fejlagtig indvandrings- og integrationspolitik, men også udenrigspolitisk i fejlbedømmelser af udviklingen efter Sovjets sammenbrud og i Mellemøsten. Det politisk korrekte viste sig ikke at stemme overens med realiteterne.

Skirbekk gennemgår 10 antinationale påstande, som også kendes fra den danske debat. Nationalitet er et ubrugeligt begreb, nationalisme fører til krig, undertrykker friheden, hindrer personlig frigørelse, blokerer for globalisering, virker ekskluderende og ikke inkluderende, og at et velfærdssystem kan opbygges uafhængigt af en national enhedskultur og flere til. Mod hver af disse argumenteres der på en klar måde, så enhver kan følge med.

Sigurd Skirbekks bog er oplysende læsning og god som oprydning i mange års dominerende fejlbedømmelser fra nationalismeforskere og dekonstruktivister. Det absurde, som bogen også viser, er, at mange vil opretholde velfærdsstaten uden at acceptere dens nødvendige underlag.

Velferdsstatens død?

Av Sigurd Skirbekk, Kronikk i *Dagbladet* 19. 08.2008

Erik S. Reinert hadde en tankevekkende kronikk i *Dagbladet* den 19 juli, med overskrift "Velferdsstatens fødsel". Reinerts hovedpoeng var at vår form for velferdsstat har mange forutsetninger, og at det blir for enkelt å bare trekke fram økonomiske forklaringer på den og ellers snakke om politiske kompromisser mellom sentrale politikere med forskjellig farge.

Det er grunn til å se framveksten av vår type velferdsstat som del av en større kulturhistorisk utvikling, og ikke bare bestemt av politisk beslutninger i land der en økonomiske utvikling har nådd et visst nivå. Langt fra alle moderne stater har en gjennomført velferdspolitisk lovgivning; praksis kan være enda skrøpeligere. Velferdsstaten er ikke naturgitt eller en universell følge av industrialisering. En oppslutning om og en gjennomføring av velferdsstatens prinsipper bygger på flere forutsetninger enn de materielle mulighetene. Tradisjonelle samfunn, med ensidig lojalitet til familie og slekt, har ofte vært disponert for utbredt korrupsjon heller enn for statslojalitet og like rettigheter for alle innbyggere.

I en europeisk historisk sammenheng trekker Reinert fram skrifter av blant andre fjortenhundredtalls-teologen Nicolaus av Kues. Han kunne også ha nevnt lutherdommen i Skandinavia. De som framhever sammenhengen mellom lutherdom og velferdspolitikk, kan vise til statistiske sammenhenger mellom lutheransk kulturutbredelse og omfattende velferdsordninger.

Spørsmålet om hvem som først formulerte prinsipper som kunne begrunne en velferdspolitikk, er et tema for idéhistorikere. Sosiologisk sett er det mer interessant å spørre hvorfor økonomiske forutsetninger har ført til en omfattende velferdspolitikk i noen land og ikke i andre. Videre kan det spørres om en etablert velferdspolitikk kan bli bygd ned når disse forutsetningen svikter. I så fall kan vi stå overfor det som er kalt velferdsstatens død.

Moderne stater bygger på en differensiering mellom en integrerende kultur og en instrumentell politikk. Den tidligere differensieringen mellom Kirke

og Konge er i løpet av de siste to hundre år blitt gradvis avløst av en differensiering mellom Nasjonalstaten, som det felles forpliktende, og en Demokratisk politikk der mål og midler har vært diskutert i partier, presse og parlament.

Ulike nasjonalstater kan bygge på litt forskjellige lojalitetsprinsipper. Den norske nasjonalstaten, som i perioden etter 1814 har framstått som en av de mest vellykte i Europa, har ifølge historikeren Arne Bergsgård hatt fem dimensjoner som sentrale for nasjonal lojalitet: •Språket. •Tilknytning til landets religiøse tradisjon. • Ætt og lojalitet med foregående og kommende generasjoner. •Identifikasjon med landet /fedrelandet. •Samkjensle med et visst politisk system.

Det kan diskuteres hvor mye og hvordan hver enkelt borger må identifisere seg med alt dette. Men en nasjonalstat forutsetter felles kulturelle referanser. Et avgjørende argument for nasjonalitetsprinsippet bygger på den oppfatning at de stater fungerer best der kulturelle og politiske grenser faller sammen. På et visst nivå kan nasjonalstaten gi grunnlag for allmenn oppslutning om en velferdspolitik som går ut over en kalkulert lønnsomhet for den enkelte.

Forsøk som har vært gjort på å opprettholde velferdsstater bare med appeller til lønnsomhet, har ikke vært vellykte. Et eksempel er den velferdspolitikken som Lyndon B. Johnson i sin tid lanserte under slagordet *The Great Society*. President Johnson fikk på 1960-tallet velgernes oppslutning om betydelige skatteøkninger for, som han sa, å få bukt med kriminalitet og annen uønsket adferd. Men da midlene ikke førte til målet, reagerte velgerne på hele velferdspolitikken. *US News and World Report* kunne den 16. 01. 1995 skrive at nå ønsket så mye som åtti prosent. av alle amerikanere å kutte ned på overføringene. Siden 1965 hadde de amerikanske skattebetalerne da punget ut med mer enn fem tusen milliarder dollars til velferdssystemene. Amerika har siden vært basert på et sikkerhetsnett med visse minimumsstandarder, kombinert med mange private forsikringsordninger.

I flere land gis det i dag ut bøker om velferdsstatens død. Dels forklares dette med at velferdsutleggene til mindre grupper er blitt tyngende. Dessuten har den nasjonale ”sammenhengskraften” endret seg.

I England har forholdet mellom velferdspolitik og nasjonal orientering vært diskutert i flere fora, blant annet i tidsskriftet *The Prospect*. I februarnummeret 2004 spurte redaktører David Goodhart om det forente kongeriket var blitt for mangfoldig til å kunne opprettholde den gjensidige moralske forpliktelsen som er nødvendig for et godt samfunn og for velferdsstaten. Etter tre århundrer med nasjonsbygging gjennom industrialisering, urbanisering, og kriger, hadde landet i et halvt århundre med fred, velstand og migrasjon dyrket variasjon i verdier og livsstiler. Idealiseringsen av kulturvariasjon har tendert mot parallellsamfunn. Goodhart kunne billedlig tale om at England var på vei til å bli nærmere Amerika og fjernere fra Skandinavia.

Men også i Skandinavia opplever vi kulturendringer som på sikt kan undergrave viktige forutsetninger for velferdsstaten, slik vi kjenner den. Det er mulig å identifisere i alle fall tre typer av forandringer som kan svekke en tidligere sterk oppslutning om et høyt skattenivå og mange allmenne sosiale rettigheter. Mens det tidligere var slik at flertallet nok så sikkert kunne regne med å få mer igjen enn det de betalte for, oppfattes ikke dette lenger som like sikkert. Mens det tidligere ble tatt for gitt at det gikk an for et samfunn å kjøpe seg sunnhet og trygghet ved større sosiale bevilgninger – jfr. president Johnsons program – finnes det i dag atskillig begrunnet skepsis mot forstillingen om at sosial klient-tenkning kan løse kriser som henger sammen med kultur og livsstil. Endelig er den moralske dimensjonen ved det nasjonale fellesskapet blitt svekket.

I stedet for å tilpasse oss en global verden som nye solidaritetssirkler utenpå den familiære, lokale, nasjonale og sivilisatoriske, har mange villet se det globale som et alternativ til lojalitet med de mindre enhetene. I praksis har dette ofte ført til en idealisering av konsumenten på et verdensmarked. Solidariteten med framtidige generasjoner kan vise seg nok så begrenset, enten det gjelder de alderskull som skal betale våre pensjonistregninger eller de som skal leve i en verden der oljeressursene er tømt. - Det er lite som tyder på at balansen mellom en kulturbasert nasjonalstat og et diskuterende demokrati kan avløses av kombinasjonen multikulturalisme og markedspopularitet.

Det er ikke mulig i dag å opprettholde alle sosiale holdninger som Gerhardsen-generasjonen kunne ta for gitt. Men det er heller ikke

nødvendig å gi etter for all nedbygging av de kulturelle forutsetninger for nasjonalstaten og den nasjonale velferdsstaten. Mye antinasjonalisme bygger på et intellektuelt sviktende grunnlag. Dette er et omfattende tema, som jeg har drøftet nærmere i boka, *Nasjonalstaten. Velferdsstatens grunnlag*, Kolofon forlag 2008.